

FÖR EGEN RÄKNING

SUPERMAGTEN OG GRØNLAND

Trekantsdramaet Grønland-Danmark-USA har ulmet i årevis. Allerede i 1823 fastslog USA, at Grønland er amerikansk interessesfære. Men Trumps optrapning og drømme om verdens største ejendomshandel - af et land uden privat ejendomsret til jord - skaber flossede nerver fra Nuuk til København.

Journalist Marianne Krogh Andersen har boet og rejst i store dele af Grønland og skrevet om landet i mere end 30 år.

Det var det smukkeste sommervejr. I den sydgrønlandske fåreholder-idyl Igaliku stod majroer og rabarber strunke i solskinnet. Lam åd sig mætte i saftigt græs. Islandske heste og farverige træhuse fuldendte idyllen. Festklædte grønlændere i hvide anorakker og overdådige nationaldragter med brede perlebroderikraver, hotpants i sælskind, røde kamikker og bluser dekoreret med små stykker skind i stærke farver.

Rammerne var perfekte, stemningen god, da den amerikanske udenrigsminister Colin Powell og den danske udenrigsminister Per Stig Møller mødtes i den grønlandske udenrigsminister Josef Motzfeldts hjembygd for at underskrive en historisk aftale.

Det var dengang. Den 7. august 2004 underskrev de tre politikere et vigtigt dokument. Den såkaldte Igaliku-aftale bekræftede den allerede gældende forsvarsaftale mellem USA og Danmark fra 1951. En aftale, som reelt gav USA frit lejde til at gøre lige, hvad der passede supermagten i Grønland.

Trods den hyggelig stemning dengang i 2004, var der forud gået ikke så få skænderier. Grønlænderne var dybt skeptiske over USA's ønske om at opgradere Thule-radaren højt mod nord, så den kunne fungere som en del af missilskjoldet rettet mod de såkaldte slyngelstater som Irak og Iran.

Josef Motzfeldt frygtede, at Grønland kunne blive skydeskive for de slyngelstater, som missilskjoldet var tænkt som et værn imod.

Længe strittede grønlænderne imod. De forlangte cool cash for at lægge jord til den amerikanske militærbase og dens ny fremtrædende rolle i supermagternes spil. Alt dette afslog amerikanerne. De tilbød i stedet en Joint Committee, hvor grønlænderne kunne tale direkte med amerikanerne - med danskerne på slæb. Også dengang blev udenrigspolitik styret fra København. Det er en del af hjemmestyre- og selvstyreaftalen.

USA tilbød lidt småskillinger til Grønland i form af engelsklærere, studiepladser, hjælp til opbygning af nationalparker. Småpenge, svarende nogenlunde til en uges bloktilskud fra Danmark.

Med diplomatisk snilde, armvridning i kulissen faldt der ro over de grønlandske politikere. De havde ikke andet valg end at skrive under. Det vidste man i både Nuuk og København.

Grønland taler direkte med USA

Men Grønland fik alligevel udbytte af aftalen. Øen kom ind på den internationale scene og fik tættere forbindelse til den store nabo med vest. Daværende departementschef i hjemmestyret Kaj Kleist fortæller, at han nu kunne ringe direkte til den amerikanske ambassadør i København.

”De forsøgte at få eneret på olien i Grønland. Men den gik ikke. Jeg måtte snakke med James og forklare ham, at heroppe i Grønland er vi jo meget socialistiske.”

Den hjertelige stemning fra Igaliku med civiliserede kuglepenne som eneste våben står i grell modsætning til nutidens drama, hvor konstante trusler fra USA giver flossede nerver i Nuuk og København.

Prøv blot at sammenligne Colin Powells ageren med nuværende vicepræsident J.D. Vances hånlige retorik over for Danmark og Trumps evigt gentagne trusler om at tage Grønland ”one way or the other”.

Dengang som nu har USA som den vestlige verdens magthaver fat i den lange ende. Men der er trods alt en verden til forskel mellem idyllen i Igaliku, hvor dokumenter blev underskrevet under den sommerblå grønlandske himmel, og så de to udenrigsministre Lars Løkke Rasmussen, Danmark, og grønlandske Vivian Motzfeldts møde i New York. Anspændte styrtede de to politikere ud til de ventende biler efter mødet. Som efter verdens hårdeste eksamen sugede de to ex-rygere røg ned i lungerne fra den cigaret, de greb som det første.

De var begge lettede over, at det ikke blev det ”Zelensky-moment”, de frygtede. Tilsyneladende foregik mødet med J.D. Vance og Marco Rubio i en nogenlunde civiliseret tone. I den indledende small talk spurgte Vance, om de havde smagt isbjørn. Selv holdt han på alligator.

Vil eje 98 procent

Selvom Lars Løkke Rasmussen ikke uden selvtillid gik på Fox News og forklarede, at han var glad for, at konfrontationen med USA nu ville komme ind i det ”diplomatiske rum” - og parterne forhandle gennem topembedsmænd - så er krisen langt fra drevet over.

Uforudsigelige Trumps metoder er muligvis pakket lidt ind i diplomatisk vat. Men hans ønske om at eje 98 procent af det danske kongerige er intakt.

Han har ”blot” lovet ikke at tage militære midler i brug. Hvem ved, hvor længe det holder?

Hvad der ligger bag Trumps brændende ønske om at indgå verdens største ejendomshandel, forekommer stadig som et mysterium.

I øvrigt en absurditet. For der findes ikke privat ejendomsret til jord i Grønland. Som det måske eneste land i verden er al jord ejet af det offentlige. Vil man bygge hus eller etablere en virksomhed, må man søge kommunen om arealtildeling. Men man kan ikke eje jord. Det er muligvis ikke noget, Trump - eller de milliardærer, som sværmer om Grønland - aner noget om.

Trump's evige dictum - akkompagneret til helikopter-larm - ”we need it for national security”, er svær at finde logik i. For USA kan ifølge Forsvarsaftalen af 1951 stort set gøre, som man behager på verdens største ø. USA kan i princippet bygge alle de baser, man ønsker. Ganske vist efter forhandling med Grønland/Danmark. Men de må reelt smække hælene sammen og rette ind.

Øjet i det høje

Det mystiske er, at USA i dag blot har Pituffik Space Base, tidligere Thule basen, med omkring 150 soldater. Under 2. Verdenskrig opbyggede USA ikke mindre end 11 militære anlæg. De blev brugt som ”trædesten” for amerikanske fly, som forsynede allierede i Europa med militært udstyr. Amerikanske krigsskibe bevogtede Grønland. Der blev oprettet vejrstationer, som sørgede for vigtig information til de allierede.

I 1950'erne under den kolde krig rykkede tusindvis af amerikanske soldater som orker ind i det nordligste Grønland med imponerende logistiske muskler og opbyggede verdens nordligste militærbase i Thule. På sit højeste var der udstationeret 12.000 amerikanere i Thule og på andre amerikanske baser. Hver 3. person i Grønland var på det tidspunkt amerikaner.

Da Thule basen skulle opføres, fik de lokale grønlandere blot 3 uger til at smide hele deres liv og familie på hundeslæde og forføje sig til et nyt område 150 km væk. I al hast forsøgte Danmark at bygge huse til de 27 fangerfamilier. Men mange måtte klare sig, som de bedst kunne. En menneskealder senere fik fanger-familierne af Danmark en symbolsk erstatning på 15.000-25.000 kr. for at blive jaget fra hus og hjem.

Grønland midt i verden

Kæmpestore radarer på højde med 10-etagers huse tårnede sig op i fangernes tidligere jagtområde. Øjet i det høje skuer vidt omkring. De gigantiske radar-skærme siges at kunne kikke 5000 km ud i rummet og spore en genstand på størrelse med en fodbold.

Grønland kan synes fjern og isoleret. Men øen ligger som en prop imellem Washington og Moskva. Så selvom de fleste logisk vil opfatte Trumps drømme om at erobre Grønland som et galt menneskes drøm om ikke bare at gøre

USA great, men frem for alt big ved at tilkæmpe sig verdens største ø, så har præsidenten en pointe. For Grønland er strategisk vigtig for USA. Affyres fjendtlige missiler fra Rusland eller et sted i Østen, kan de spores fra Pituffik.

Signalet går videre til Colorado i USA. Denne "early warning" gør USA i stand til i løbet af få minutter at gengælde et russisk angreb.

Trump påstår, at det vrimler med russiske og kinesiske skibe omkring Grønland. Det er ikke skibe, hverken lokale grønlandere eller den danske flåde, som patruljerer grønlandske farvande, har set noget til. Da jeg for nogle år tilbage var ombord på krigsskibet Knud Rasmussen og fulgte arbejdet, spurgte jeg, om mandskabet havde observeret nogle af disse skibe. Svaret var nej.

Men som sædvanlig er der et gran af sandhed i Trumps til tider vanvittige påstande marineret i løgne. For danske politikere har siden de amerikanske trusler blev luftet haft mere end travlt med at udbygge forsvaret af Grønland efter års forsømmelse. Senest øvelser med Nato-partnere omkring Nuuk.

De nordiske lande, Frankrig og Tyskland stod solidarisk med Grønland og Danmark, da de amerikanske trusler spidsede til. Ud af gabet på tunge militærfly strømmede Nato-soldater for at deltage i øvelser med bl.a. at forsvare infrastruktur som det isolerede Buksefjordskraftværk ved Nuuk, som forsyner hovedstaden med elektricitet.

Senest er det lykkedes generalsekretær Mark Rutte at samle NATO-landene for at skærpe sikkerheden i Grønland. Målet er formentlig at afdæmpe de kolde trumpske vinde, som blæser mod Grønland og Danmark. Og først og fremmest redde Nato - en alliance som vakler og direkte er truet med at gå i opløsning.

Oprustning i ekspresfart

I 2021 indbød daværende forsvarsminister Trine Bramsen (S) til pressemøde. Under faner og trompetfanfarer fremlagde hun en såkaldt arktisk kapacitetspakke. Nu skulle der investeres 1,5 mia. kr. i bevogtning af Grønland, lød meldingen. To vidtrækkende droner, en radar og nye skibe skulle overvåge grønlandsk territorium. Efterfølgende skete der ikke ret meget. Indkøbet af dyre droner lod vente på sig. Oprustning i Grønland var der ikke meget af. Danske øjne var dengang rettet mod Ukraine og truslen fra Rusland.

Så kom Trumps trusler. Han afviste ikke militær invasion. Igen og igen nævnte han, at Grønland skulle være en del af USA.

Ved at erobre øen vil USA vokse betragteligt og blive verdens næststørste land. En passende gave til MAGA-folket i anledning af USA's 250- års jubilæum 4. juli 2026?

Der blev spekuleret. Samtidig forsøgte den amerikanske præsident at kvæle vigtige danske vindmøllevirksomheder som Ørsted ved at lukke for to næsten

færdige projekter ud for den amerikanske østkyst. Der blev truet med favoritvåbenet strafbold over for de mange Nato-lande, som støttede Danmark og Grønland ved at sende militær, da kongeriget var presset mod muren.

Regeringen med Mette Frederiksen i spidsen har åbent indrømmet, at den danske militære indsats i Grønland på ingen måde er imponerende. Folketinget bevilgede i ekspresfart nye milliarder til skibe og fly. Men at overvåge verdens største ø – med en udstrækning som fra Oslo til Sahara - synes en nærmest umulig opgave for en miniput-nation som Danmark. Langt flere muskler ejer Rusland, der i årevis har genopbygget nedlagte russiske baser i Arktis, som blev lukket efter Murens fald. Rusland er med sin gigantiske kystlinje og enorme landområder den ubestridte supermagt i Arktis.

Men i årevis har der været enighed i Arktisk Råd om lavspænding i Grønland og det øvrige Arktis. Lige indtil Ukraine-krigen og Trumps trusler.

Kryolit

Som et af få – måske det eneste – land i verden har der aldrig været krig i Grønland. Der var enkelte træfninger mellem nogle få tyske og danske soldater under 2. Verdenskrig, fordi tyskerne forsøgte at etablere vejstationer i Østgrønland.

Amerikanske kystbevogtningsskibe holdt værnemagten væk under krigen og forsynede landet med varer. Soldater gik i land i Nuuk, og børn tiggede: ”Give me tikkikummi.” Ordet gled ind i det grønlandske sprog som en ny gløse.

Amerikanske varer var kærkomne. Petroleum især. Osende spæklamper blev erstattet af det nye ”eksplosive” amerikanske brændstof. En vare, som den danske kolonimagt havde ment var for farlig for grønlænderne i trange træhuse og i øvrigt med til at nedbryde det oprindelige fangersamfund, man ønskede bevaret.

Den danske ambassadør i USA, Henrik Kauffmann, organiserede forsyning af varer til Grønland med det kostbare kryolit, essentielt til fremstilling af aluminium, som betaling. Kryolit blev sendt i livsfarlige konvojer fra Grønland til forsyning af amerikansk krigsindustri.

I det tysk besatte Danmark reagerede regeringen prompte ved at afskedige Kauffmann for landsforræderi og beslaglægge hans formue. Det kunne han dog tage ganske roligt. For han rådede over de danske guldreserver, som var sendt til USA.

På årsdagen for Tysklands invasion af Danmark underskrev Kauffmann i 1941 en forsvarsaftale med USA – på Hans Majestæt Kongens Vegne, som det hed.

Aftalen gav USA ret til at anlægge militære anlæg, havne, lufthavne og i øvrigt operere, som amerikanerne ønsker. Forsvarsaftalen gjaldt – og gælder stadig - indtil begge parter er enige om at ophæve den. Det vil sige, at USA reelt har vetoret til mod at ophæve aftalen.

Vigtigt for Danmark er, at USA ”på ny”, som det hed i 1941-aftalen, anerkender dansk suverænitæt over Grønland. Anerkendelsen af dansk højhedsret til Grønland går helt tilbage til 1916, hvor Danmark solgte De Vestindiske Øer til USA for 100 mill. kr. i guld. Også dengang forsøgte USA at købe Grønland – nu hvor de var i gang med at handle.

Vil købe igen

Efter krigen drømte danske politikere om at indgå i et Nordisk Forsvarsforbund. De frygtede, at USA ville bide sig fast i Grønland. Ikke uden grund for den amerikanske udenrigsminister James F. Byrnes forsøgte igen i 1946 at købe Grønland. Den danske udenrigsminister Gustav Rasmussen afslog blankt.

I 1951 efter dansk NATO-medlemskab indgik USA og Danmark en ny forsvarsaftale, som i store træk bekræftede 1941-aftalen.

Amerikanernes brændende interesse for Grønland går 200 år tilbage med Monroe-doktrinen, som fastslår USA's eneret til det Nordamerikanske kontinent. Altså også Grønland.

Gennem mere end 200 år har Danmark ligget i strid med USA om den store ø. Det meste af tiden har civiliserede traktater og diplomati domineret.

Men nu er striden i den grad spidset til. Der er frygt og utryghed i Grønland. Børn ligger vågne om natten. Familier overvejer at tage deres penge ud af banken i Nuuk. Nogle grønlandere prepper, fordi de frygter det værste. Andre overvejer at flytte til Danmark, fordi de er bange for at blive overtaget af USA. En håndfuld forretningsfolk ser nye muligheder, når milliardærer og Trump-udsendinge varter dem op. Medlemmer af uafhængighedspartiet Naleraq øjner mulighed for løsrivelse fra Danmark.

Men flertalsregeringen med Jens-Frederik Nielsen i spidsen og langt de fleste grønlandere siger et rungende nej til USA. Kun 7 procent ønsker at blive en del af USA. 85 procent siger nej.

Marianne Krogh Andersen